

Издениүүчү Амираева Лайликан Авазовнанын “Жасалга-колдонмо искусство предметтери аркылуу студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу кандидаттык илимий даражаны изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иш жөнүндө п.и.д., профессор Н.А. Асипованын эксперттик корутундусу

Эксперт п.и.д., профессор Асипова Нурбубу Асаналиевна Амираева Л. А. тарабынан жазылган “Жасалга-колдонмо искусство предметтери аркылуу студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу темадагы диссертациялык ишти карап чыгып, төмөндөгүдөй пикирге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынып жаткан диссертациялык иш Д 13.23.662 диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Диссертациялык иштин темасы 13.00.01- педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиктигинин мазмунун камтып турат.

2. Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу.

Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу эч андай күмөн туудурбайт, бүткүл дүйнөнү каптаган ааламадашуу процесси, биринчи иреетте жалпылыкты, универсалдуулукту алдыга коюу менен коомго жеңил жана массалык маданият үлгүлөрүн таңуулайт. Мындай шартта улуттук нарк дөөлөттөрдү сактап калуу, аларды андан ары өнүктүрүү мамлекеттүүлүктү сактап калуу менен барабар десек болот. Бул маселе Кыргыз Республикасынын Президентинин “Инсандын руханий адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы жөнүндө” Жарлыгында (2021), “2021-2026-жылдарда жаштарды руханий адеп-ахлактык өнүктүрүү жана дене тарбиялоо концепциясында” (2021) тарбиялоонун артыкчылыктуу максаты катары белгиленип, жаштарды ата-мекендик педагогикалык салттар аркылуу калыптандыруу, ошондой эле жаш муундарга элдик руханий маданияттын, мурастардын, элдик педагогиканын идеяларын, улуттук тарыхый дөөлөттөрдүн үлгүсүндө тарбиялоо кыргыз педагогикасынын айныксыз милдеттерине айланууда. Өсүп келе жаткан муунду улуттук нарк, дөөлөттөрдүн үлгүсүндө тарбиялоо сөзсүз түрдө кечечектеги кесипкөй педагогдорду улуттук баалуулуктардын негизинде даярдоо зарылдыгын жаратат. Ушул өнүгтөн алып караганда, Л.А. Амираеванын “Жасалга-колдонмо искусство предметтери аркылуу студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” темадагы диссертациялык иши бүгүнкү кыргыз элинин, Кыргызстандын социалдык жана маданий талаптарына, мүдөөлөрүнө болгон жооп десек болот.

Жалпысынан алганда, диссертациялык иштин мазмундук түзүлүшү, автор тарабынан топтолгон бай эмпирикалык материалдар, алардын илимий тилде таризделиши жакшы пикир калтырат жана илимий иш катары колдоого арзыйт. Бирок, көлөмдүү жана мазмундуу илимий эмгек болгондуктан ар кандай мүчүлүштүктөрдөн кур эмес.

Төмөндө издениүүчү Л.А. Амираеванын “Жасалга-колдонмо искусство предметтери аркылуу студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” темадагы диссертациялык ишин экспертизалоодон келип чыккан пикир берилди. Издениүүчү берилген пикир менен макул болсо, аларды эске алуу менен диссертациялык ишке оңдоо-түздөөлөр киргизет деген пикирдемин.

1. Изилдөөнүнүн актуалдуулугун күчөтүү максатында берилген (8 б.) карама-каршылыктар тек гана баяндама, констатация түрүндө жазылып, эмненин эмне менен ортсунда дал келбестик же карама-каршылык бар экендиги билинбей турат.

2. Илимий аппарат негизинен талапка жооп берет, бирок изилдөөнүн милдеттери жана натыйжалары схемалаштырылган түрдө жазылып, жупуну мүнөздө берилген.

3. Диссертациялык иштин мазмунун изденүүчүнүн жекече салымы чоң экендиги көрүнүп турат, бирок ал илимий аппаратта өтө эле жупуну берилген.

4. Диссертациялык иштин теориялык бөлүгүндө (14 б.) стилдик дал келбестиктер, чаташуулар, бүтпөй калган сүйлөмдөр кездешет. Эң негизгиси “жасалга – колдонмо искусство” (искусствону өнөрчүлүк десе да болмок) деген түшүнүктүн так аныктасы көрүнбөйт, аны конкреттештирип тактоо керек, себеби ал илимий иштин негизги түшүнүгү болуп эсептелет.

5. 49 б. параграф 1.2. ...психология-педагогикалык аспект деп туура аталган, бирок чыгармачылык иштин психологиясы солгун болуп негизинен “чыгармачылык” деген түшүнүктү чечемелөө менен чектелип калган. Бул жерде изилдөөнүн негизги предметин түзүп турган чыгармачылыкты өнүктүрүүнүн психологиялык өбөлгөлөрүн кеңири ачыктаса болмок.

6. 66 б. Изилдөөнүн объектисин тактоо зарыл, себеби изилдөөнүн объектиси И. Арабаев университети деген орунсуз, себеби изилдөөнүн объектиси кеңири болуш керек. И. Арабаев атындагы КМУ илимий изилдөөнүн эксперименталдык базасы болуп эсептелет.

7. 2 Главада изилдөөнүн методологиялык негиздерин түзүүчү теориялык багыттар, жагдайлар (подходдор) көрүнбөйт. Алардын ордуна 1 Главага тиешелүү теориялык анализ, шилтемелер көп орунду ээлеп турат (67ден 73 чейин).

8. Параграф 2.1. эң орчундуу мүчүлүштүк (73-85 бб.) эмнегедир изилдөө методдорунун ордуна жалаң өздүк тажрыйбалар же жасалга-колдонмо боюнча сабактар кандайча окутулуп жаткандыгы жөнүндө узун сөз болуп жатат. Изилдөөнүн методдору жөнүндө 86 бетте учкай гана маалымат турат. КР НАК талабына ылайык бул параграфта изилдөөнүн методологиясы жана методдору орун алышы керек. Учурдагы жасалга-колдонмо өнөрчүлүгүн окутууга байланыштуу материалдар алдыңкы тажрыйба түрүндө өзүнчө параграф болуп берилсе, же калыптандыруучу эксперименттин материалдары түрүндө 3 главада берилсе болмок.

9. Педагогикалык шарттарга байланыштуу параграф 2.2 де (99 б. жана андан ары) баалоого байланыштуу, бирок педагогикалык шарттар менен анчалык коошпогон материалдар орун алаган.

10. Изилдөөнүн эксперименталдык бөлүгү орун алмаштыруу, тактоо иштерин талап кылат. Мисалы, 3 Главанын параграф 3.1. констатациялык – аныктоочу экспериментке арналганы менен бул жерде көбүнчө калыптандыруучу эксперименттин материалдар, каражаттар (117 б.), калыптандыруучу эксперименттин темалары орун алып, эксперименттерди чаташтыруу байкалат. Бул жердеги калыптандыруучу эксперименттин ордуна аныктоочу эксперименттин суроолору, студенттердин жооптору, аларды талдоодон келип чыккан жыйынтыктар жана алардын натыйжасы катары педагогикалык шарттардын жана моделдин жаралышы жөнүндө сөз болуш керек эле. Демек, эксперименттердин логикасы бузулуп жатат. Констатациялык экспериментте тикелей эмнени, кантип аныктагандык көрүнбөйт. Көп орунду ээлеген “темалардын...” 1-2 үлгүсүн берип, калганын тиркемеде берсе да болот. Алардын ордуна 132 -146 беттерде окутуу

технологияларын берсе, иштин баалуулугу артмакчы. Окутуу технологиялары жөнүндө иште эч сөз жок, көбүнчө мазмундук материалдар берилген.

11. Диссертациялык иштеги өтө солгун болуп турган бөлүгү эксперименталдык иштерге байланыштуу. Эксперименттер чаташкан, мисалы, жыйынтыктоочу параграф 3.3 тө (149 б.) эмне үчүн рефераттардын темасы, өз алдынча иштердин тизмеси болуш керек?

Бул жерде калыптандыруучу эксперименттен кийин алынган натыйжалар аныктоочу эксперименттин жыйынтыктары менен салыштырылып, жасалга-колдонмо искусство предметтери аркылуу студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүнүн **өнүккөндүгүн** далилдөөчү материалдар: цифралар, таблицалар, графиктер ж.б. өнүгүү динамикасын чагылдырган маалыматтар болуш керек, алар жокко эсе. Өнүккөндүктүн критерийлери да көрүнбөйт. **Өнүгүү, өнүктүрүү** деген түшүнүктөр ар дайым ченөөгө мүмкүн болгон көрүнүштөр жана көрсөткүчтөр менен коштоло тургандыгын унутпоо керек. Андыктан, жыйынтыктоочу экспериментти талапка ылайык тариздөө керек.

Сунуш: жогоруда белгиленген мүчүлүштүктөрдү четтетип, айрыкча изилдөөнүн эксперименталдык бөлүгүн кайрадан иштеп чыгуу зарыл.

Корутунду:

Издөнүүчү Амираева Лайликан Авазовнанын “Жасалга-колдонмо искусство предметтери аркылуу студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча жазылган диссертациялык иш азырынча алдын ала коргоого коюу эрте деп эсептейм. Жогоруда белгиленген эскертүүлөрдү эске алуу менен ондоо-түздөө, тактоолор жасалгандан кийин жыйынтык чыгаруу керек.

Эксперт:

п.и.д., Ж. Баласагын атындагы КУУнун
жогорку мектептин педагогикасы кафедрасынын
профессору

Асипова Н.А.

Кол тамгасын тастыктайм:
Ж. Баласагын атындагы КУУнун кадрлар
башкармалыгынын башчысы

Жайнакова А.А.

09.01.2025 - ж.

Эксперт Н.А. Асипованан кол тамгасын тастыктайм. Диссертациядан окуму катталат.